MKI-tanulmányok T-2012/19

FEJÉRDY GERGELY

Gondolatok a 2012-es francia elnök- és nemzetgyűlési választások után

Magyar Külügyi Intézet
Hungarian Institute of International Affairs

MKI-TANULMÁNYOK
A Magyar Külügyi Intézet időszaki kiadványa

Kiadó:
Magyar Külügyi Intézet

Szerkesztés és tördelés:
Tevelyné Kulcsár Andrea

A kiadó elérhetősége:
H-1016 Budapest, Bérc utca 13-15.
Tel.: +36 1 279-5700
Fax: +36 1 279-5701
E-mail: titkarsag@hiia.hu
www.kulugyiintezet.hu
www.hiia.hu

© Fejérdy Gergely, 2012
© Magyar Külügyi Intézet, 2012
ISSN 2060-5013

2012. július 14-én, a François Mitterrand elnök által elkezdett hagyományt felújítva, az új francia államfő, François Hollande a nemzeti ünnep alkalmával hosszú televíziós interjút adott, amely egyfajta záróakkordja volt az elmúlt hónapok kampányidőszakának. A Claire Chazallal és Laurent Delahousse-szal folytatott beszélgetés[1] is még főleg az ígéretek, tervek szintjén mozgott. Az interjú középpontjában a Peugeot-nál várható, többezres leépítésekkel szembeni intézkedések, a munkahelyteremtés, az ország gazdasági helyzetén való javítás lehetőségeinek latolgatása állt. Ugyanakkor az új elnök a francia közélet erkölcsi megújulása érdekében egy, az 1997–2002 közötti időszak miniszterelnöke, Lionel Jospin vezette bizottság létrehozását jelentette be.

Franciaország 2012-ben a változásra szavazott, és széles körű felhatalmazást adott a Szocialista Pártnak, a társadalmi és a gazdasági nehézségek gyors orvoslását remélve. A több mint egy évig tartó kampányidőszak után úgy tűnik, hogy a francia választók konkrét döntéseket, eredményeket várnak, valamint az ígérő, tervezgető fázis lehető leggyorsabb lezárását.[2] Ahhoz azonban, hogy nyomon követhető legyen Franciaország új orientációja, mindenképpen az elmúlt hosszú hónapok perspektívájából kell vizsgálni az eseményeket.

A Szocialista Párt abszolút győzelme 2012-ben

A francia V. Köztársaság kilencedik[3] közvetlen elnökválasztásának a végeredménye nem hozott meglepetést: gyakorlatilag a közvélemény-kutatási adatok és a szakértői vélemények kaptak megerősítést. Az V. Köztársaság történetében – tizenhét év után – második alkalommal győzött a Szocialista Párt jelöltje; François Hollande 51,62%-ot ért el, míg Nicolas Sarkozyt a szavazók 48,38%-a támogatta. A 2012. május 6-án tartott második fordulón – a hagyományt megőrizve – az elsőnél nagyobb arányban vettek részt a választók.[4] (A választásra jogosultak 81,34%-a, az április 22-i 79,14%-kal szemben.) Megjegyzendő ugyanakkor, hogy a szokásosnál többen, 2,14 millióan tettek érvénytelen szavazólapot az urnákba; ez 5,84%-a a voksoláson részt vevő 36,64 millió francia választónak.[5] Ennek vélhető fő oka a Nemzeti Front (FN) elnök asszonyának

1 A François Hollande-dal készült interjút lásd: http://www.elysee.fr/president/les-actualites/conferences-de-presse/2012/script-interview-du-14-juillet-du-president-de.13612.html. Letöltés ideje: 2012. július 15.

2 Vö.: Michel Noblecourt: „François Hollande, un président paratonnerre". *Le Monde,* Vol. 68. No. 20990. (2012. július 17.). 18. o.

3 Charles de Gaulle tábornok államfővé választása még 81.764 elektor által történt, nem a klasszikus értelemben vett direkt voksoláson, 1958. december 21-én. Az V. Köztársaság 1958. október 4-én elfogadott alkotmányát 1962. november 6-án módosították, és ettől kezdve a köztársasági elnököt közvetlen szavazással választja meg a nép; ezért beszélünk a 9-dik és nem a 10-dik elnökválasztásról 2012-ben. Lásd: *La Documentation Française*, http://www.ladocumentationfrancaise.fr/dossiers/elections-presidentielles-cinquieme-republique-index.shtml. Letöltés ideje: 2012. május 8.

4 Lásd: a TNS Sofres kutatóintézet vonatkozó táblázatát: http://www.tns-sofres.com/points-de-vue/7EB7E45F23E545629454F8FDF2A44E3F.aspx. Letöltés ideje: 2012. május 8.

5 A korábbi elnökválasztások második fordulójában az érvénytelen szavazatok hasonlóan magas arányát 1969-ben mérték (6,42%), de akkor nem volt baloldali jelölt, továbbá 1995-ben, a Chirac és Jospin közötti (5,97%), majd 2002-ben, a Chirac és Le Pen közti „párbaj" idején (5,38%). Lásd: *Le Nouvel*

2012. május 1-jén tett bejelentése volt. Marine Le Pen ugyanis jelezte, hogy nem ad ilyen jellegű utasítást a szavazóinak, de ő személy szerint érvénytelen szavazatot fog leadni a május 6-i választáson. Amint az egyik közvélemény-kutatásból kiderül, François Bayrout támogatói közül is nagy arányban választották tartózkodásuk jeléül ezt a módszert.[6]

Az elnök személyéről történt voksolást – a 2001. május 15-én kelt organikus törvény alapján[7] – egy hónapon belül követték a nemzetgyűlési képviselőválasztások. Ennek az immáron egy évtizedes gyakorlatnak a célja elsősorban az, hogy lehetőség szerint megakadályozza a kohabitációt, vagyis a társbérleti rendszert. A 2012. június 10-én, illetve 17-én tartott voksolás ennek megfelelően alakult. Ha fel is merült a lehetősége annak, hogy a Népi Mozgalom Uniója (UMP) esetleg mégiscsak győzedelmeskedik, a közvélemény-kutatások gyakorlatilag kizártak minden, a kohabitáció esélyét latolgató forgatókönyvet.

A kétfordulós választás végeredményeként[8] – a várakozásoknak megfelelően – az elnököt adó Szocialista Párt szerzett abszolút többséget, a társult tagokkal együtt 294 képviselőt juttatva az 577 fős párizsi nemzetgyűlésbe.[9] Ha még hozzátesszük a szocialistákkal szövetségben álló baloldali politikai formációk eredményét, illetve a zöld párttal (*Europe Ecologie les Vers,* EELV) kötött megállapodást, elmondhatjuk, hogy határozott támogatásra számíthat a Jean-Marc Ayrault vezette kormány az V. Köztársaság XIV. törvényhozási ciklusban.

A 2012. június 21-én hivatalosan megalakult testületben az ellenzéket a szélsőbaloldal mellett – amely elvileg az új kabinet külső támogatására tett ígéretet – egy zömében az UMP és szövetségesei alkotta tábor jelenti. A novemberi tisztújításig biztosan Jean-François Copé által vezetett párt 196 helyet szerzett a törvényhozásban. A Nemzeti Frontnak csak két képviselőt[10] sikerült bejuttatnia a parlamentbe, így külön frakciót nem tud alkotni, hiszen ehhez a 2009-től hatályban lévő módosítás alapján legalább 15 fő kellene. Ezzel szemben, a 2010 novemberében a kormányból távozni kényszerült Jean-Louis Borloónak, aki az elnökjelöltséggel is kacérkodott 2011 októberéig, 29 képviselővel sikerült parlamenti frakciót alkotnia, amely egyben a második legnagyobb ellenzéki

Observateur, http://tempsreel.nouvelobs.com/election-presidentielle-2012/20120507.OBS4826/presidentielle-un-taux-de-vote-blanc-record.html. Letöltés ideje: 2012. május 9.

6 François Bayrou 2012. május 3-án váratlanul bejelentette, hogy François Hollande-ra fogja voksát adni a második fordulóban, de az Ipsos közvéleménykutató-intézet felmérése szerint választóinak csak 26%-a követte a pártelnököt, 41%-a Nicolas Sarkozyre adta le szavazatát, míg 30% vagy nem ment el szavazni, vagy pedig érvénytelen szavazatot helyezett az urnába. Lásd: Fondation Robert Schuman rövid elemzését: http://www.robert-schuman.eu/oee.php?num=773. Letöltés ideje: 2012. május 8.

7 A 2001-419. sz. organikus törvényt lásd: http://www.legifrance.gouv.fr/affichTexte.do?cidTexte=JORFTEXT000000404920&dateTexte=&categorieLien=id. Letöltés ideje: 2012. június 18.

8 Vö.: http://www.assemblee-nationale.fr/14/tribun/xml/effectifs_groupes.asp. Letöltés ideje: 2012. július 2. Megjegyzendő továbbá, hogy ez volt az első alkalom, hogy a külföldön élő francia állampolgárok is voksolhattak őket képviselő jelöltekre. Az új nemzetgyűlésben 11 helyet kaptak a különböző pártszínekben induló jelöltek, akik között szintén a szocialisták taroltak.

9 A törvényhatóságokon alkalmazott uninominális, kétfordulós rendszer elsősorban a nagy pártokat részesíti előnyben, ami rendszeres vitákat kavar. 2012. június 17-e után sem maradt el ez. Vö.: Tristan Vey: „Le PS sans majorité avec la proportionelle intégrale". *Le Figaro.fr,* http://elections.lefigaro.fr/presidentielle-2012/2012/06/19/01039-20120619ARTFIG00985-borloo-cree-un-groupe-centriste-a-l-assemblee.php, Letöltés ideje: 2012. június 21.

10 Marion Maréchal-Le Pen (Jean-Marie Le Pen unokája), illetve Gilbert Collard.

politikai formáció.[11] Ez a centrista szövetség a *MoDem*, és egyben a választásokon vereséget szenvedett François Bayrou által hagyott űrt kívánja betölteni. Az ellenzék, mindent egybevetve, nem elhanyagolható súlyt képvisel az új nemzetgyűlésben.

Mindazonáltal, a június 17-én lezárult választások gyakorlatilag – az V. Köztársaság történetében egyedülálló módon – minden szinten a Szocialista Pártot juttatták hatalmi pozícióhoz.[12] A nemzetgyűlési többséghez ugyanis a Szenátusban 2011-ben megszerzett előny is hozzátehető, illetve a helyhatósági és a regionális szintű választások eredményei is. Egyedül az alkotmánymódosítást lehetővé tevő Kongresszusban nem bír a politikai formáció és szövetségesei többséggel. A voksolások eredményének köszönhetően 2012 nyarára a legfontosabb állami tisztségek mind a Szocialista Párt kezében összpontosulnak.

Ennek a szokatlan baloldali győzelmi hullámnak a végén, a választások eredményének, következményeinek alaposabb elemzéséhez fontosnak tűnik felidézni egyrészt a jelöltállítási és a kampányidőszakot, a főbb ígéreteket és az ország jelenlegi valós állapotát.

A jelöltállítástól az első fordulóig

A szélsőséges kisebb pártok útja 2012. április 22-ig

Teljesen nyilvánvaló, hogy egy jelentős politikai választás után a győztes és a vesztes tábor egyaránt azonnal megkezdi a felkészülést a következő hasonló megmérettetésre, jóllehet ennek intenzitása értelemszerűen a határidő közeledtével válik igazán felfokozottá. Természetesen a francia elnökválasztások sem képeznek ez alól kivételt.

Nicolas Sarkozy 2007-es győzelme után is csak lépésről lépésre vált nyilvánvalóvá, kik lesznek az államfői posztért folyó 2012-es küzdelemben a főszereplők. Ennek első jelentős állomása a Nemzeti Frontnál (FN) Jean-Marie Le Pen pártelnök 2009 szeptemberében bejelentett (bár nem azonnali) lemondását követő változás volt. A szélsőjobboldali, radikális pártformáció élére végül 2011. január 16-án, a tours-i tisztújító nagygyűlés után így került a lánya, Marine Le Pen. A politikusnő a gazdasági válság következtében elkeseredett emberekre támaszkodva, szalonképesebb retorikájával,[13] a Sarkozy- és rendszerellenes

11 Az új frakció az *Union des démocrates et indépendants* (Demokraták és Függetlenek Uniója) nevet viseli, elnöknek Jean-Louis Broloót választották meg június 19-én. Vö.: Judith Waintraub: „Borloo se revendique nouveau patron du centre". *Le Figaro.fr,* http://elections.lefigaro.fr/presidentielle-2012/2012/06/19/01039-20120619ARTFIG00985-borloo-cree-un-groupe-centriste-a-l-assemblee.php. Letöltés ideje: 2012. július 3.

12 Amint azt a *Le Figaro*-ban közölt összehasonlító ábra különösen is jól mutatja. Laure Kermanac'h – Tristan Vey: „La répartition de la pouvoirs sous la Ve République". *Le Figaro.fr,* http://elections.lefigaro.fr/presidentielle-2012/2012/06/18/01039-20120618ARTFIG00478-la-repartition-des-pouvoirs-sous-la-ve-republique.php. Letöltés ideje: 2012. július 2.

13 Teljesen egyet kell érteni Balázs Ádám azon megállapításával, miszerint a *Front National* valójában, lényegét tekintve nem változott meg, csak taktikát váltott. „Jean-Marie Le Pen a háttérben mondja ki hangosan azt, amit a lánya a nyilvánosság előtt inkább elhallgat." Balázs Ádám: „Mosolygó áldemokrata a francia kampányban: Marine Le Pen". *Intézet a Demokratikus Alternatíváért,* http://www.

szólamaival alig egy hónap alatt jelentős súlyra tett szert, a közvélemény-kutatók 2011 februárjában már az elnökválasztások egyik legesélyesebb jelöltjeként mutatták be, egy rövid időre megdöbbentve ezzel a francia és a nemzetközi politikai közéletet.[14] A 2011. március végén zajló kantoni választásokon – igaz nagyon alacsony részvétel mellett és csak két helyszínen, de először a történetében – szintén győzedelmeskedni tudott a párt. Marine Le Pen népszerűsége a kisebb hullámzások ellenére töretlen maradt, és 2012-től folyamatosan 16% körüli támogatottságot mutatott. Az elnökválasztásokon való részvétele ugyanakkor gyakorlatilag az utolsó pillanatokig az 500 ajánlás megszerzésén múlott.[15] Mint ismeretes, Marine Le Pen – több kisebb politikai formáció jelöltjével együtt – a francia Alkotmányozó Tanácshoz is fordult ezzel a kérdéssel kapcsolatban, de a taláros testület nem látott okot az 1976-ban hozott törvény módosítására. Miután az FN jelöltje mindezek ellenére megkapta a szükséges ajánlást, az első fordulóban a nagy kérdés az lett, hányadik helyen tud végezni a két legesélyesebb jelölt mögött.

Marine Le Pen látszólagos nagy ellenfelévé a szintén szélsőséges Baloldali Front jelöltje vált. A párt, az elemzőket megdöbbentve, az elnökválasztások első fordulója előtt jelentős támogatottságra tett szert. A 2012. április 12-i közvélemény-kutatások már a harmadik erőnek tüntették fel, 17%-kal.[16] Sokan már az FN-t megelőző politikai erőként számoltak vele.

A Baloldali Front az eredetileg Baloldali Front Európa Megváltoztatására *(Front de gauche pour changer d'Europe)* néven 2008. november 18-án, a lisszaboni szerződés ratifikációja ellen létrejött pártszövetségre, a Baloldali Párt és a Francia Kommunista Párt alkotta koalícióra épülve született meg, a 2009-es európai parlamenti választások előtt. Ez a szélsőséges, marxista, antikapitalista eszméket hirdető politikai formáció lépésről lépésre tovább bővült, és ma már hat különböző kisebb párt együtteséből áll, és számos mozgalom támogatását élvezi. 2011. január 21-én Jean-Luc Mélanchon, a Baloldali Párt alelnöke önmagát ajánlotta jelöltnek a 2012-es köztársasági elnökválasztásokra. A Baloldali Frontot alkotó pártok sorra jóvá is hagyták. 2011. június közepén, utolsóként, a Francia Kommunista Párt tagsága is elfogadta a közös jelöltet. Mélanchon 2011. június 29-én kezdte el kampányát a párizsi Stalingrad téren. A közvélemény-kutatások 6% körüli eredményt prognosztizáltak neki 2011 novemberében, de ez az érték 2012. áprilisra váratlanul 15% fölé is emelkedett. A „VI. Köztársaság" elméletét hirdető, demagóg,

ideaintezet.hu/sites/default/files/mintha_demokratak_IDEA.pdf, 2012. április 19. 8. o.

14 Lásd: Fejérdy Gergely: „A Front National előretörése Franciaországban". *MKI-elemzések*, No. 11. (2011). http://www.kulugyiintezet.hu/pub/displ.asp?id=RUCUXQ. Letöltés ideje: 2012. június 28.

15 Az FN az elmúlt évek választásain minden alkalommal bejelentette, hogy nem fogja tudni összegyűjteni a szükséges támogatásokat, amit sokan egyfajta taktikának tartanak. Valéry Giscard d'Estaing elnök idején, 1976. június 18-án kelt az a törvény, amely a 100 névtelenről 500 nevesített ajánlásra változtatta az elnökjelöltség hivatalos elismerését. Támogatást jelenleg 47.462 megválasztott köztisztviselő adhat, akik közül 36.782 polgármester. Fontos kritérium, hogy az ajánlásoknak 30 különböző megyéből kell érkezniük, és egy megyéből 50-nél többet nem lehet leadni. Vö.: Edward Arkwright *et al.*: *Les institutions de la France, Decouverte de la vie publique.* Paris: La Documentation française, 2010. 63–64. o.

16 Thierry Zoccolan: „Mélanchon culmine à 17% selon un sondage CSA". *Express.fr*, http://www.lexpress.fr/actualite/politique/melenchon-culmine-a-17-selon-un-sondage-csa_1104012.html. Letöltés ideje: 2012. április 11.

rendszerellenes, betarthatatlan ígéretekkel kampányoló Mélanchon[17] – Marine Le Penhez hasonlóan – elsősorban a válság miatt elégedetlenkedő tömegeket tudta a szokásos szavazóbázisán kívül megszólítani.

A gazdasági nehézségek vélhetően szerepet játszottak abban is, hogy a 25 aspiránsból 2012. március 19-én jóváhagyott[18] 10 jelölt között további baloldali szélsőséges politikai formációk képviselői is helyet kaptak. Így a lenini koncepciót hirdető Nathalie Arthaud *(Lutte ouvrière)* és az antikapitalista nézeteket valló, a blanqueforti Ford gyárban dolgozó, s a szakszervezetek elkötelezett híve, Philippe Poutou *(Nouveau Parti anticapitaliste)* is. A megmérettetéshez szükséges 500 ajánlást sikerült összegyűjtenie a szintén a francia baloldalhoz húzó, 2010 novemberétől az *Europe écologie – Les Verts* (Európa Ökológia – a Zöldek) nevet viselő párt jelöltjének, a svéd származású Eva Jolynak is. Ez utóbbi politikai formáció 2011 nyarán előválasztásokat tartott, amelynek eredménye meglepetést hozott, mert az inkább esélyesnek vélt, nagy népszerűségnek örvendő, természetfilmeket kommentáló televíziós, Nicolas Hulot maradt alul. Az EELV-nek Eva Jolyval nem sikerült a várakozásoknak megfelelően szerepelnie a közvélemény-kutatásokban: noha még 2011 őszén 6%-os támogatottsággal bírt, 2012 áprilisára már csak 2-3%-kal rendelkezett.

A zöldekhez hasonlóan meglepetést okozott, bár kisebb mértékben, a 2007-ben az első fordulóban 18,57%-ot szerző François Bayrou (MoDem) támogatottsága. A kétpárti francia politikai rendszer és az államadósság ellen küzdő, különösen is Európa-orientált politikai formáció vezetője 2011. december 7-én jelentette be indulását. Bayrou népszerűsége egészen 2012. márciusig inkább növekedő tendenciát mutatott (15%), majd radikálisan csökkenni kezdett.

A felsorolt politikai formációk mellett természetesen a legfontosabb tényezőt továbbra is a klasszikus értelemben vett bal-, illetve jobboldalt képviselő két nagy párt, a Szocialista Párt (PS) és az Unió egy Népi Mozgalomért (UMP) határozta meg.

Váratlan szocialista párti jelölt

A sajtóban 2011. május közepéig François Hollande neve fel sem merült, mint az államfői posztra valóban esélyes baloldali aspiráns. Ő 2011. március 31-én jelentette be indulását, de valójában kevesen tartották lehetséges befutónak. Ekkor még a győzelem valódi várományosa a 2007-es elnökválasztások egyik jelöltje, Dominique Straus-Kahn (DSK) volt, aki ugyan a szocialista előválasztásokon Ségolène Royale-lal szemben alul maradt 2006-ban, mégis pártállástól függetlenül növekvő népszerűségnek örvendett Franciaországban. A közvélemény-kutatók szerint 2009 júliusában az időközben az IMF vezérigazgatójává előlépett politikus 73%-os pozitív megítélést tudhatott magáénak a franciák körében.[19] Gyakorlatilag Sarkozy elnöksége alatt mindvégig nyílt

17 Jean-Luc Mélanchon programját lásd: http://www.jean-luc-melenchon.fr/brochures/humain_dabord.pdf. Letöltés ideje: 2012. május 8.

18 Lásd a döntést részletesen a francia Alkotmányozó Tanács honlapján: http://www.conseil-constitutionnel.fr/conseil-constitutionnel/francais/les-decisions/acces-par-date/decisions-depuis-1959/2012/liste-candidats-2012/decision-liste-candidats-2012-du-19-mars-2012.105073.html. Letöltés ideje: 2012. május 9.

19 Lásd pl.: „DSK et Chirac politiques préférés des français". *Liberation.fr*, http://www.liberation.fr/

titok volt a francia belpolitikában Dominique Strauss-Kahn ambíciója a 2012-es elnökválasztásokon való megmérettetésre.

A pénzügyi szakember és politikus mindazonáltal két okból is halogatta a hivatalos bejelentést. Egyrészt, mert előbb a Szocialista Párton belül kellett felmérnie az erőviszonyokat, másrészt pedig nem óhajtotta elhagyni, csak az utolsó pillanatban, a jól fizető, illetve széles nemzetközi elismerésnek örvendő, és ezzel Franciaország presztízsét is szolgáló állását az IMF élén.[20] 2011 tavaszán úgy tűnt, hogy mindez nem zárta ki a taktikázást és a Martine Aubry pártelnökkel és Ségolène Royale-lal folytatott különböző egyeztetéseket. DSK a 2011. május 10-én, a *Libération*ban közzétett közvélemény-kutatási adatok alapján, a Szocialista Párton belüli támogatottságát 39%-osnak tudhatta. Ekkor még Martine Aubry jelöltsége kétséges volt, így másodikként François Hollande-ot hozták a felmérések, 20%-kal, volt élettársa, Segolène Royale előtt.[21] A várható államfőjelöltek között is 28%-kal az IMF-elnök tűnt a legesélyesebbnek 2011. április végén.[22]

A nagy fordulat François Hollande számára 2011. május 15-én következett be, amikor is váratlanul DSK szexbotrányba került New Yorkban. Habár Hollande nem volt felkészülve erre a megdöbbentő helyzetre,[23] a közvélemény-kutatási adatok már huszonnégy órán belül a legesélyesebb államfőjelöltként hozták a volt szocialista pártfőtitkárt.[24] François Hollande – meglepő módon – ezt az előnyét gyakorlatilag mindvégig megőrizte a kampányidőszakban. Párttársait és az UMP-t is meglepve, a 2011. október 9-én és október 16-án megtartott szocialista párti előválasztásokon is győzedelmeskedett, maga mögé utasítva további öt jelöltet, többek között Jacques Delors lányát, a Szocialista Párt jelenlegi főtitkárát, Martine Aubryt, valamint Ségolène Royale-t, aki harminc éven át volt az élettársa, vagy az első fordulóban 17%-ot szerző, „globalizációellenes" Arnaud Montebourgot.[25]

François Hollande-nak mindazonáltal nem volt könnyű dolga, hiszen kénytelen volt képviselni a politikai családján belül legyőzött ellenfeleinek korábbi, tőle távol álló döntéseit, elképzeléseit és – minden belső ellentét ellenére – az egységet is.[26] Ő maga nem

politiques/0101579859-dsk-et-chirac-politiques-preferes-des-francais. Letöltés ideje: 2012. május 4.

20 Az IMF élén Dominique Strauss-Kahnnak öt évre (tehát 2012 novemberéig) szólt a mandátuma. Úgy tervezte, hogy 2011. június 15-én jelenti be jelöltségét. Lásd: Raphaëlle Bacqué – Ariane Chemin: *Les Strauss-Kahn*. Paris: Albin Michel, 2012. 7. o.

21 „Sondage: Strauss-Kahn champion de la gauche". *Nouvel Observateur*, http://tempsreel.nouvelobs.com/politique/20110509.OBS2724/sondage-strauss-kahn-champion-de-la-gauche.html. Letöltés ideje: 2012. május 9.

22 „Sondage: Sarkozy face à DSK au seconde tour". *Lexpress.fr*, http://www.lexpress.fr/actualite/politique/sondage-sarkozy-face-a-dsk-au-second-tour_987220.html. Letöltés ideje: 2012. június 24. A kulisszák mögött azonban 2011 tavaszán már egyre sikeresebben tört előre François Hollande, különösen is irritálva DSK-t. Vö.: Serge Raffy: *François Hollande, itinéraire secret*. Paris: Fayard, 2012. 367–369. o.

23 Serge Raffy: *i. m.* 271–273. o.

24 François Hollande 1997–2008 között volt a francia Szocialista Párt főtitkára. A közvélemény-kutatási adatokról és a DSK-ügy következményeiről lásd: Fejérdy Gergely: „Dominique Strauss-Kahn letartóztatásának franciaországi visszhangja". *MKI-elemzések*, No. 15. (2011). http://www.kulugyiintezet.hu/pub/default.asp?y=2011&t=0. Letöltés ideje: 2012. június 24.

25 Vö.: http://resultats.lesprimairescitoyennes.fr/. Letöltés ideje: 2012. május 10.

26 A párton belüli feszültségeket jól mutatja a kampányidőszakról készült kötet: Nicolas Barotte – Nathalie Schuck: *Coups pour coups. Les petits secrets et grandes manoeuvres du duel Hollande–Sarkozy.*

is vállalta a kampánycsapat összefogását, inkább ráhagyta a DSK-hoz közel álló Pierre Moscovici-re, aki mellett három kulcsszemélyiség vállalt feladatokat: Emmanuel Valls a kommunikációt, Stéphane Le Foll a szervezési ügyeket és a jelölthöz legközelebb álló Michel Sapin a tervek kidolgozását.

A Szocialista Párt megválasztott jelöltjeként éles bírálatok középpontjába került. Különösen a kormányzó párt köreiben hangzottak el az alábbi, a kampányidőszakban mindvégig jelen lévő kritikák: 1) az általa megígértek demagóg irrealitást mutatnak; 2) a politikus tapasztalatlan, nincs kormányzati gyakorlata; illetve 3) a baloldalon belüli egység hiánya jelentősen be fogja szűkíteni cselekvőképességét.[27]

François Hollande a „normális elnökség" mottójával próbált utat törni a Szocialista Párton belül is, és ezt tovább kamatoztatta Sarkozyvel szemben, sőt egészen a mai napig népszerűsége növelésének egyik fő remélt eszköze maradt.[28] Miközben a 2011-es év végén fogyásnak indult az őt támogatók tábora, 2012 januárjában sikerült az óriási összegeket felemésztő, látványosan megkomponált bourget-i kampánynyitó rendezvénnyel megerősítenie a legesélyesebb jelöltként számon tartott pozícióját. Ez a lendület csak március 12-étől torpant meg, amikor a közvélemény-kutatási adatok első ízben mérték Nicolas Sarkozy élre törését. A „Merah-ügy" után – a várakozásokkal ellentétben – sikerült lefaragnia a hátrányából, jóllehet, a szélsőbaloldali erők növekvő támogatottsága aggodalmat szült a Szocialista Párt tagságában. A jelölt attól tartott, hogy a jó közvélemény-kutatási eredmények a szavazói kedvet csökkenteni fogják, és ez a vesztét okozhatja majd.

Ilyen körülmények között François Hollande első fordulós győzelmét senki sem merte teljes bizonyossággal megjósolni. A különbség nem is volt kiugróan magas a két fő jelölt között: Hollande 28,63%-ot ért el Sarkozy 27,18%-os eredményével szemben. A mitterrand-i örökséget különösen is fontosnak tartó baloldali jelölt azonban április 22-én sem lélegezhetett fel, mert az övéhez hasonló elszántsággal küzdő, a hatalmat gyakorló köztársasági elnök is viszonylag jelentős támogatottságot tudott felmutatni. Nicolas Sarkozy ugyan matematikailag nem látszott esélyesnek a győzelemre,[29] de ahogy 2010-től lassú léptekkel, de folyamatosan sikerült a közvélemény egyre nagyobb részét maga mögé állítania, nem lehetett kizárni egy esetleges váratlan fordulat lehetőségét.

Paris: Moment, 2012.

27 Vö.: Fejérdy Gergely: „A francia elnökválasztási kampány első jelentős állomása". *MKI-elemzések,* No. 20. (2011). http://www.kulugyiintezet.hu/pub/displ.asp?id=TLPAPM. Letöltés ideje: 2012. június 29.

28 A „normális" elnökként – ami láthatóan a luxust kerülő, a hétköznapi életet lehetőség szerint megőrző magatartást jelent – François Hollande többek között olyan lépésekkel próbálja önmagára terelni a figyelmet, mint az, hogy pl. nyaralni is közönséges vonattal utazik. Igaz, az első osztályon és óriási biztonsági kihívást is vállalva. Az elnök védelme egy ilyen utazás során sokkal nagyobb mozgósítást igényel és drágább, veszélyesebb is, mint a rendelkezésére álló repülőgép használata esetén. Lásd: „Voyage de Hollande en train: »Les risques sont immenses«". *Le Figaro.fr*, http://www.lefigaro.fr/politique/2012/08/03/01002-20120803ARTFIG00459-voyage-d-hollande-en-train-les-risques-sont-immenses.php. Letöltés ideje: 2012. augusztus 4.

29 Megjegyzendő, hogy két francia egyetemi oktató, Véronique és Bruno Jerôme 1993 óta a legkülönbözőbb adatokat (népszerűségi index, munkanélküliség stb.) figyelembe véve számolja ki a matematikai esélyeket. 2012 márciusában 50,3%-os győzelmet prognosztizáltak Nicolas Sarkozynek. Lásd: Rommain Renner: „Les maths donne Sarkozy victorieux avec 50,3% de voix". *Le Figaro*, www.lefigaro.fr, http://elections.lefigaro.fr/presidentielle-2012/2012/03/08/01039-20120308ARTFIG00734-les-maths-donnent-sarkozy-victorieux-avec-503-des-voix.php. Letöltés ideje: 2012. március 20.

Nicolas Sarkozy rögös útja a 2012-es elnökjelöltségig és az első fordulóig

Nicolas Sarkozy 2007-es megválasztását követően senkinek sem volt kétsége afelől, hogy az ötéves mandátumát 2012-ben szeretné majd meghosszabbítani. Ez szinte tradíció Franciaországban. Az 1958-ban létrejött és Charles de Gaulle nevével fémjelzett francia V. Köztársaság elnökei – Georges Pompidou-t és Valéry Giscard d'Estaing-t leszámítva – egy újabb választási győzelemmel mind meg tudták hosszabbítani hivatali idejüket. Nicolas Sarkozy számára azonban a hagyományon és a politikai tervein kívül a karakteréből adódóan sem merült fel komolyan az, hogy pártcsaládján belül valaki más javára visszalépjen. 2010 májusában azonban, amikor soha nem látott mélypontra, 26%-ra esett a népszerűsége,[30] a mandátumát töltő elnök támogatói köre egyre inkább elbizonytalanodott, hogy Sarkozy képes lesz 2012-ben az újabb győzelemre.[31] 2010 szeptemberében ráadásul a közvélemény-kutatásokból kiderült, hogy a francia választók 62%-a nem kívánja, hogy az elnök jelöltesse magát egy újabb mandátumra, sőt – ahogy korábban említettem – ugyanilyen arányban a Szocialista Párthoz köthető, ekkor IMF-elnök Dominique Strauss-Kahn kívánták Franciaország élére.

Ezek a körülmények vezettek oda, hogy 2010 novemberében olyan személyiségek jutottak lehetőséghez és pozíciókhoz, akik Nicolas Sarkozy 2012-es ambícióira saját pártján belül jelentettek veszélyt, és rajtuk keresztül az elnök is fokozottabb ellenőrzés alá került. Nyilvánvalóan ezeket a személyi változásokat számos egyéb tényező is motiválta, de a másfél évvel későbbi elnökválasztásokon részt vevő UMP-jelölt kérdése is fontos szerepet játszott a döntésekben. A 2010. november 13-án védelmi miniszterré kinevezett Alain Juppé soha nem rejtette véka alá államfői ambícióit, amint a néhány nappal később, november 17-én pártelnökké avanzsált Jean-François Copé sem. A miniszterelnök személyének változatlansága valószínűleg szintén kapcsolatba hozható Sarkozy 2012-es újrajelölésének tervével. Az Elysée-palota uránál ebben az időszakban nagyobb népszerűségnek örvendő François Fillon[32] esetleges elnökjelöltsége, illetve akkori riválisa, az államfői ambíciókat nyíltan vállaló Jean-Louis Borloo távozása a kormányból, mind arra enged következtetni, hogy a fent említett taktikai megfontolások szerepet kaptak a konkrét személyi döntéseknél. Rövid távon azonban hiábavalónak látszottak a kombinációk. 2011 első hónapjaiban Nicolas Sarkozy 2012-es győzelmi esélyét nagyon kevesen tartották reálisnak, ezért a sajtóban ismét felreppentek olyan hírek, hogy az UMP-nek biztosabb befutó után kellene néznie, de az „arab tavasz", az Európát megrázó válság és Dominique Strauss-Kahn váratlan „bukása" lépésről lépésre kedvezőbb helyzetet teremtett az államfő újrajelölésére.[33] Míg az UMP szavazótáborban általában növekedett a

30 Nicolas Sarkozy népszerűsége 2010 nyarán 26%-ra csökkent. Az V. Köztársaság idején az első mandátumukat töltő elnököknél erre korábban nem volt példa. Csak a második elnökségi periódusban találunk ilyen vagy ennél még alacsonyabb támogatottságot. François Mitterrand-nál 1992-ben ez a mutató 22%-ra esett, Jacques Chiracnál pedig 2005-ben 21%-ra. Vö.: Catherine Nay: *L'impétueux, tourments, crises et tempêtes*. Paris: Grasset, 2012. 514. o.

31 *Uo.* 552. o.

32 A 2010 őszi népszerűséget lásd pl. az IPSOS kutatóintézetnél: http://www.ipsos.fr/ipsos-public-affairs/actualites/popularite-nicolas-sarkozy-au-plus-bas-depuis-2007. Letöltés ideje: 2012. május 3.

33 Vö. a 2011 októberében készült közvélemény-kutatási adatokat, ahol egyértelműen Nicolas Sarkozy

bizalom a politikus iránt, a teljes francia társadalomban a népszerűségi indexe megmaradt 30% közelében.[34]

Noha a hivatalos bejelentés váratott magára, és a körülmények sem ideálisan alakultak (pl. az euróválság, François Hollande ütős kampánynyitója), Sarkozy ringbe szállásához alig fért kétség. 2012 elején az elnök győzelmi lehetőségében közvetlen munkatársai, az UMP vezetősége, de még miniszterei közül is csak kevesen hittek, és stratégiáját is vitatták. A kulisszák mögött már ekkor többen a törvényhatósági választásokra koncentráltak, és a párt jövendő vezetősége összetételének lehetőségeit latolgatták.[35] Természetesen ezeket a belső feszültségeket alig-alig lehetett észlelni. Úgy tűnt, viszonylag egységes politikai erő áll Sarkozy mögött. Nyilvánvalóan ezt a látványos összetartást inspirálta az a tény is, hogy a vártnál erősebb ellenfelekkel álltak szemben a jobbközép politikai erők; mindez azonban a valóságban nem jelentette azt, hogy teljes lett volna az összhang. Leginkább egyfajta kényszerből kerültek Sarkozy hallgatólagos támogatói közé azok, akik éppen ellenében próbáltak önállóan indulni, de nem kapták meg a részvételhez szükséges ajánlásokat (mint Dominique de Villepin, Hervé Morrin, Jean-Louis Borloo, Christine Boutin).

Nicolas Sarkozy – elődjeihez hasonlóan, a politikai taktika és hivatali felelőssége okán – utolsóként, hosszú lebegtetés után, csak kevéssel a kötelező határidő előtt, 2012. február 15-én, 10,7 millió tévénéző előtt, a 20 órás híradóban jelentette be végérvényesen jelöltségét. Az elnök jelölti státusza csak nagyon keveset javított népszerűségén, egészen a Villepinte-ben tartott, nagyszabású kampányrendezvényig. Sarkozy népes támogatótábora körében, a 2007-ben bevált taktikát használva, megpróbálta a Le Pen pártjával szimpatizálókat megnyerni.[36] A rendezvényen elhangzott beszédében többek között a schengeni egyezmény már folyamatban lévő reformjának a sürgetését hangsúlyozta, felvetve annak a lehetőségét, hogy ha nincs változás a témában egy éven belül, Franciaország akár ki is léphetne ebből a rendszerből. Kijelentését éles kritika kísérte, de támogatottsága lassú növekedésbe kezdett, és néhány nappal később már François Hollande-ot is megelőzte az első forduló végeredményét latolgató közvélemény-kutatási adatokban.

2012. március 22-én a „Merah-ügy" – amelyből Sarkozy mint a hatalom birtokosa, a biztonság kérdését zászlajára tűző jelölt, jelentős hasznot húzhatott volna az elnökválasztás szempontjából – nem hozott semmiféle jelentős áttörést a népszerűségi mutatóiban. Ennek számtalan oka között találhatjuk azt a tényt, hogy a francia rendőrség elit kommandójának (a RAID-nek) nem sikerült élve kézre kerítenie a katonák és a zsidó iskolás gyerekek gyilkosát, illetve hogy a titkosszolgálatok tevékenységét is éles kritika érte a merénylővel kapcsolatos megengedő magatartásuk miatt.[37]

---

jelöltségét támogatta az UMP szavazótábora: http://www.harrisinteractive.fr/news/2011/19102011.asp. Letöltés ideje: 2012. május 3.

34 Vö.: http://www.sondages-en-france.fr/sondages/Popularit%C3%A9/Nicolas%20Sarkozy. Letöltés ideje: 2012. május 3.

35 Lásd: Barotte – Schuck: *i. m.*

36 Nicolas Sarkozy kampányát ismét a *front national*os múlttal rendelkező Patrick Buisson vezette.

37 A vita azóta sem zárult le Mohamed Merah kapcsán. Részben, mert a család peres eljárást kíván folytatni a francia állam ellen a fiú halála miatt, másrészt pedig, mert a rendőrség és a merénylő között lezajlott négyórás párbeszéd teljes anyaga napvilágot látott. Először a TF1 televíziós csatorna adta le, 2012. július 8-án, majd a *Libération* jelentette meg a 2012. július 17-i számában, kommentárokkal.

Nicolas Sarkozy hiába próbálta egy 2012. április 5-én közzétett, 36 oldalas, személyes hangnemben megírt és minden választóhoz eljuttatott levélben elmagyarázni főbb törekvéseit és programját,[38] nem tudta igazából meggyőzni és maga mögé állítani a francia társadalmat. Az elnöknek nem volt könnyű dolga, mert gyakorlatilag mind a kilenc hivatalos jelölt az ő személye ellen kampányolt. Sarkozyt tették felelőssé a gazdasági válság okozta problémákért, kudarcokért, és a 2007-es ígéreteit kérték rajta számon. A kampány az első fordulóhoz közeledve, különös módon, az ország súlyos nehézségei ellenére leginkább a személyeskedés és egy számháború szintjén, sokkal kevésbé a konkrét kihívásokra adandó válaszlehetőségek területén mozgott. 2012. április 22-én Nicolas Sarkozy első fordulós győzelme nem volt kizárt, így eddig a napig nem lehetett lefutottnak tekinteni az elnökválasztást.

A 2012-es döntő politikai csaták

Nicolas Sarkozy veresége, visszavonulása

Az a tény, hogy Nicolas Sarkozy nem győztesen került ki az első fordulóból, gyakorlatilag kizárta a végső győzelme lehetőségét.[39] Különösen Marine Le Pen és François Bayrou fent említett döntése alapján, az elnöki pozíció sorsa lényegében eldöntöttnek látszott. Nicolas Sarkozy azonban hitt a csodában, és még ilyen kilátástalan helyzetben sem tartotta kizártnak a győzelem lehetőségét, jóllehet, ezzel a véleményével egyre inkább egyedül maradt. Kommunikációs tanácsadóinak instrukcióit követve, leginkább a Front Nationalra szavazók megnyerésére törekedett, és maradék energiáját mozgósítva, ellenfelét élesen bírálva, látványos erődemonstrációnak is felérő kampánygyűléseken próbálta meggyőzni a francia állampolgárokat Toulouse-ban, a Trocadéro téren, hogy őrá adják a voksukat. Az elnök abban reménykedett, hogy François Hollande sokszor megdöbbentő, az ország gazdasági lehetőségeivel látszólag nemigen számoló ígéretei kijózanítják a választókat.

Valóban, a 2012. január 26-án közzétett 60 pontos programban[40] számos olyan ígéret szerepelt, amely Franciaország mai helyzetében vitatott eredménnyel megvalósítható. Ezek között találhatók az adórendszer átalakítását érintő elképzelések – mint pl. a középosztályt súlyosan érintő, a 150 ezer euró évi jövedelemmel rendelkezők adókulcsának 45%-ra emelése (10 ezer eurós plafonnal) –, a nyugdíjkorhatár 60 évre történő visszaállítására

38 Ez a levél már nem elérhető az UMP honlapján 2012. július 14-én.

39 Érdekes megfigyelni, hogy a második forduló után alig egy-két nappal sorra jelentek meg a Sarkozy bukását firtató tanulmányok, elemzések. 24 óra alatt igen nehéz megírni ilyen, több száz oldalas munkákat, tehát jól látszik, hogy sokan készültek a 2007-től hatalmon lévő elnök vereségére. Lásd például: Arnaud Leparmentier: *Nicolas Sarkozy. Les coulisses d'une défaite: Chronique d'un échec annoncé*. Paris: Archipel, 2012.; Benjamin Sportouch – Jérôme Chapuis: *Le naufragé – L'histoire secrète d'une descente aux enfers*. Paris: Flammarion, 2012.

40 Teljes terjedelmében lásd: http://www.parti-socialiste.fr/dossier/le-projet-de-francois-hollande. Letöltés ideje: 2012. május 10. François Hollande elképzelései egy kicsit más formában, könyvárusi forgalomban is megjelentek: François Hollande: *Changer le destin*. Paris: Robert Laffon, 2012.

vonatkozó tervek, vagy az az ígéret, hogy a közoktatásban és az igazságszolgáltatásban a következő öt év folyamán hatvanezer új köztisztviselő állhat munkába. Szintén ebben a dokumentumban látott napvilágot az európai fiskális paktum felülvizsgálatára tett ígéret, a francia katonai alakulatok afganisztáni kivonása vagy az idegen állampolgárok helyhatósági választásokon való szavazásának a lehetősége, stb. Ezeket az elképzeléseket 2012. február 27-én, saját kampánystábjának legnagyobb megrökönyödésére, François Hollande még egy új tervvel is kiegészítette: az évi egymillió eurós jövedelemmel rendelkezők esetében a 75%-os adókulcs bevezetésének lehetőségével. Ez a bejelentés inkább politikai fogásnak tűnt, hisz így ellenfelét, aki élesen elítélte ezt az elgondolást, egy újabb érvvel lehetett a gazdagok szószólójaként beállítani.[41]

François Hollande elképzeléseivel szemben Nicolas Sarkozy az áfa és a társadalombiztosítási járulék emelését, a 35 órás munkahét teljes megszüntetését és a német gazdasági modellt proponálta. A pénzügyi válság kezelésében is inkább a szigorú költségvetési politika és az európai fiskális paktum mellett kötelezte el magát. A bevándorlás fokozott ellenőrzését és az illegálisan Franciaországban tartózkodók számának csökkentését hangsúlyozta.

Sarkozy úgy vélte, a gazdasági szempontból kisebb rizikót hordozó programjával, nemzetközi ismertségének árnyékában, meggyőzőbb jövőképet képes állítani Franciaország elé, mint az általa tapasztalatlannak és meggondolatlannak értékelt vetélytársa. Részben e feltevése logikájából kifolyólag, teljesen meg volt győződve arról, hogy május 2-án a televíziós vita alkalmával meg tudja szorongatni a szocialista jelöltet – de ez nem így történt. François Hollande, aki április 30-án főpróbát tartott az irodájában,[42] sokak megdöbbenésére sikeresen vágta ki magát az elnökkel szemben. Ha nem is lehetett tisztán megállapítani az órákig tartó vita alatt, hogy melyikük is került ki győztesen, gyakorlatilag a második forduló tétje innentől kezdve leginkább az volt, milyen különbséggel győzedelmeskedik a szocialista jelölt.

Nicolas Sarkozy még 2012. március 8-án, a BFMTV[43] előtt kijelentette, hogy amennyiben elveszti a választásokat, visszavonul a politikától. Ebben a döntésben, sokak véleménye szerint felesége, Carla Bruni jelentős szerepet játszott, de nem kizárt egyfajta újabb taktikai fogás sem. 57 évesen még van lehetősége, hogy akár öt vagy tíz éven belül visszatérjen a politikai arénába. Mindenesetre 2012. május 6-án, a párizsi *maison de la Mutalité* épületében bejelentette, hogy a vereségért egyedül ő a felelős, és hogy a továbbiakban másképpen fogja szolgálni hazáját. 2012. május 15-én adta át hivatalosan a hatalmat François Hollande-nak, aki a ceremónián a szigorúan előírt udvariassági és protokolláris elírásokon túl nem mutatkozott túlságosan szívélyesnek elődjével szemben. Nicolas Sarkozy volt francia elnökként nem lett munkanélküli, hiszen joga van az Alkotmányozó Tanács testületében részt venni, és a tagsággal járó 12 ezer eurós havi illetményben is részesül.[44] Május 19-én már részt is vett e nagy presztízsű intézménynek

41 Eric Dupin: *La victoire empoisonnée, La campagne présidentielle à contrechamp*. Paris: Seuil, 2012.

42 Vö.: François Bazin: „L'Histoire secrète de la campagne". *Le nouvel Observateur,* 2012. május 10–16. 52–53. o.

43 Lásd: http://www.rmc.fr/editorial/235045/sarkozy-si-je-perds-la-presidentielle-jarrete-la-politique/. Letöltés ideje: 2012. június 10.

44 Jim Jarrassé: „Sarkozy va bénéficier des privileges des ex-présidents". *Lefigaro.fr*, http://elections.

az ülésén. A nagy változást azonban az immunitásának a megszűnése jelenti: május 16-a óta mint közönséges francia állampolgár, ő is felelősségre vonható.

Nicolas Sarkozy neve azóta négy jelentősebb ügyben is felmerült, és július 3-án házkutatást tartottak a villájában és az irodájában.[45] Ez utóbbi a l'Oréal milliárdjait öröklő Liliane Bettencourt által 2007-ben történt (esetleg illegális) kampányfinanszírozás ügyében zajló bírósági eljárás miatt történt. Nicolas Sarkozy ezen kívül a Patrick Buisson-nal kötött szerződés miatt is számíthat kellemetlenségre, ugyanis a 1,5 millió eurós közbeszerzési pályázat kiírási kötelezettségét annak idején figyelmen kívül hagyták. A volt elnököt azzal is vádolják, hogy 2007-ben, szintén a kampánya finanszírozása érdekében, Kaddáfi elnökkel is megállapodott. Sőt azzal is, hogy 1995-ben, az elnökválasztások során, Balladur pénzügyminiszteréként és szóvivőjeként része volt a fegyvereladásokból származó bevételek egy részének szintén kampánycélokra történő eltérítésében, s így áttételesen a 2002 májusában történt, igencsak összetett, karacsi merénylethez is.

Mint ismeretes, a leköszönő elnök elődjét, Jacques Chiracot, szintén több ügy miatt vonták felelősségre, jóllehet különböző indokkal, és betegségére tekintettel csak a párizsi polgármestersége idején történtekért kapott két év felfüggesztett börtönbüntetést 2011 decemberében. Nicolas Sarkozy esetében valószínűleg nagy visszhangot váltana ki, ha tényleg rá tudnák bizonyítani a bűnösséget, amit ő természetesen minden esetben tagad. A volt államfő jövőjét, esetleges közéleti szereplését azonban ilyen körülmények között nehezen lehet megjövendölni.

François Hollande abszolút felhatalmazással kezdhet neki ötéves elnökségének

A Franciaország legeladósodottabb megyéje, Corrèze közgyűlését 2008-tól 2011 őszéig elnöklő, Tulle városát pedig évekig polgármesterként vezető politikus már államfővé választásának napján, első beszédében megadta a mandátuma idején alkalmazandó vezérelveket. Hangsúlyozta, hogy szeretné maga köré összegyűjteni a franciákat, és kijelentette, hogy: „minden egyes választásomnál, döntésemnél kizárólag két kritériumra fogok építeni: igazságos-e és az ifjúságnak jó-e".[46]

François Hollande további szimbolikus lépésekkel kezdte meg mandátumát, Jules Ferry[47] és Marie Curie szobra előtt tisztelegve. Mindkét esetben kiemelte az oktatás, a

lefigaro.fr/presidentielle-2012/2012/05/08/01039-20120508ARTFIG00466-sarkozy-va-beneficier-des-privileges-des-ex-presidents.php. Letöltés ideje: 2012. május 20.

45 Gérard Davet – Fabrice Lhomme: „Affaire Bettencourt: le domicile et les bureaux de Nicolas Sarkozy perquisitionnés". *Lemonde.fr*, http://abonnes.lemonde.fr/politique/article/2012/07/03/perquisitions-au-domicile-et-dans-les-bureaux-de-nicolas-sarkozy_1728565_823448.html. Letöltés ideje: 2012. július 4.

46 „Discours de victoire de François Hollande à Tulle", *la-croix.com*, http://www.la-croix.com/Actualite/S-informer/France/Discours-de-victoire-de-Francois-Hollande-a-Tulle-_NG_-2012-05-06-803200. Letöltés ideje: 2012. július 3.

47 Ez a választás rögtön jelentős polémiát is szült, hiszen Jules Ferryben nem csupán a francia modern oktatásügy atyját tisztelhetik a franciák, hanem a gyarmatosítás, Franciaország imperialista törekvéseinek vezéralakját is.

tudományos kutatás fontosságát mint az ifjúság és így Franciaország jövőjének egyik zálogát. Az új elnök eleddig hűségesen ragaszkodik az első napokban elhangzottakhoz, és a meghirdetett programja szerint a beiskolázási támogatás megemelését és tanárok, felügyelők számának növelését is prioritásként kezeli.

Május 15-én Nantes polgármestere, a Szocialista Párt nemzetgyűlési frakciójának vezetője, Jean-Marc Ayrault kapta meg a miniszterelnöki megbízást.[48] A vezetésével felállt, 35 fős kormányban minden szocialista irányzat kapott bársonyszéket, az egység biztosítása érdekében. A 34 kinevezett miniszter közül csak ötnek volt korábbi kormányzati tapasztalata, de a férfiak és a nők száma egyenlő arányban oszlott meg. Az első Ayrault-kormány első 34 napja gyakorlatilag a minisztériumok átvételével, illetve a június 10-én és 17-én zajlott törvényhatósági választásokra készülő Szocialista Párt kampányának a támogatásával telt.

A voksolás végeredménye – különösen úgy, hogy az UMP sorai már gyakorlatilag az elnökválasztások után megbomlottak, és az elsősorban Jean-François Copé pártelnök és François Fillon volt miniszterelnök között kezdődő rivalizálás mellett – előrelátható volt. Az, hogy június 17-én a Szocialista Párt abszolút többségre tett szert, komoly lehetőségeket biztosít arra, hogy François Hollande valóban megvalósíthassa programját. Az elnök nem hivatkozhat a parlamenti támogatottság hiányára.

A június 18-ától működő második Ayrault-kormány megerősödve került ki a megmérettetésből. A miniszterelnök ugyanis minden egyes miniszterének a kormányban maradás feltételéül a megválasztottságot szabta. Valamennyien megfeleltek e kikötésnek. Az új kormány a június 21-én kelt dekrétummal állt fel, egyes tárcák szétbontásával és a bársonyszékek számának további növelésével, összesen 38 miniszteri rangú kinevezettel. 2004 óta először került sor ilyen jelentős apparátus felállítására. Jóllehet, a tárcavezetők illetményét szimbolikusan 30%-kal csökkentették, de az újabb kormányhivatalok megszervezése többletkiadással jár. Az új minisztériumi szintű intézményeknek a költségvetésre gyakorolt hatása elenyésző, de valahol a gazdasági válságban kiutat kereső Franciaország várható jövőjét tekintve szimptomatikus jelenség.

A Szocialista Párt a parlamenti választási győzelmének köszönhetően olyan fontos állami posztot is birtokol, mint a nemzetgyűlés elnöki széke, amit Claude Bartolone tölt be, az erre a tisztségre pályázó Ségolène Royale helyett. A Poitou-Charentes megye közgyűlésének elnöknője egyike a nagy veszteseknek 2012-ben. François Hollande gyermekeinek anyját nem választották meg képviselőnek. Ráadásul egy szocialista párti társa, Olivier Falorni szerezhette meg a mandátumot, akit az új elnök élettársa, Valéry Tierweiler *tweet* üzenetben bátorított – az ügy pikantériája élénk visszhangra talált a francia sajtóban. Az új elnök egyébként az első olyan államfő az V. Köztársaságban, aki nem házasemberként él együtt egy nővel. François Hollande magánélete, minden igyekezete ellenére – ha nem is elődje szintjén –, alig néhány nap alatt a közbeszéd tárgya lett.[49]

48 Jean-Marc Ayrault biográfiáját lásd: Alain Besson: *Jean-Marc Ayrault, une ambitions nantaise*. Coiffard: Nantes, 2012.

49 A „Tweeter gate” néven elhíresült ügyben. Élettársának a *Paris Match* bulvárlapban való szerkesztő bizottsági tagságának, illetve újságírói munkájának fel nem függesztése ügyében François Hollande-nak a július 14-i beszédében is magyarázkodnia kellett.

Ségolène Royale mellett számos ismert jobboldali politikus is vereséget szenvedett, köztük Michel Alliot-Marie, Claude Guéant, Nadine Morano. Az UMP-ben a vereség után már a párton belüli küzdelmek kapnak egyre nagyobb szerepet, amit a frakcióvezetői poszt elnyeréséért folyó harc is jól mutatott. A versengést az inkább a François Copé táborához tartozó Christian Jacobnak sikerült megnyernie, a volt miniszterelnök-szimpatizáns Jean-Louis Borlooval szemben. A legnagyobb fordulatként a MoDem alapító elnöke, François Bayrou veresége mutatkozott, amivel gyakorlatilag a két óriás párt közötti köztes erők összezsugorodása, illetve átformálódása is megkezdődött.

Az új kormány és a szocialista többségű parlament első lépéseit és helyzetelemzését gyakorlatilag Jean-Marc Ayrault-nak a nemzetgyűlés előtt 2012. július 3-án elmondott beszéde foglalta össze a legtisztábban.[50] A miniszterelnök kénytelen volt bejelenteni, hogy a gazdasági növekedési számok, amellyel eredetileg a François Hollande-féle program számolt, nem tarthatók, és így a 2012-es évre tervezett 1,2% helyett 0,3%-os növekedés várható, 2013-ban pedig a prognosztizált 1,7% helyett 0,4%. Mindez persze nem volt teljesen újdonság, mert az Európai Bizottság május 11-én közzétett értékelése is túlzottan optimistának tartotta az új elnök stábja által készült előrejelzéseket, illetve a két nappal korábban megjelent, az ország gazdasági állapotát áttekintő, állami számvevőszéki jelentés is ezt sugallta. Ez utóbbi, igencsak borús jelentésből arra is fény derül, hogy a társadalombiztosítási kasszában található hiány is meghaladja a tervezett 14,5 milliárd eurót még 700 millióval. Az Állami Számvevőszék július 1-jén közzétett dokumentuma több mint 40 milliárd euró előteremtését látja szükségesnek 2013 végéig, hogy Párizs a vállalt kötelezettségeinek ellátására a jelen körülmények között is képes legyen.[51] A 2012-es évben tehát az adóreform megvalósítása a fő cél.

A miniszterelnök ennek ellenére kijelentette, hogy nem kíván a megszorítások eszközéhez (az áfa növeléséhez stb.) nyúlni, csak az igazságosságot érvényesíteni. Sőt, ellenkezőleg: a Sarkozy-inspirációra még 2012 elején megszavazott, ún. szociális áfa megszüntetését javasolta, és a kieső bevételeket a gazdagok – és ide tartozik már minden olyan francia középosztálybeli állampolgár, aki havi 4000 euró felett keres – adóterheinek drasztikus növelésével kívánja pótolni. A fent említett 45, illetve 75%-os adókulcs bevezetésén túl a vagyonadó (ISF) megemelését is szorgalmazta. Ez utóbbinak a növekedése az eredeti tervekhez képest is nagyobb összegű lesz. A legmagasabb sávban, a 4 millió eurót meghaladó vagyon esetében a befizetendő adó 22%-kal növekedik. A kormány 4,8 milliárd eurót próbálna kisajtolni a jelentősebb tulajdonnal rendelkezőktől. Az ellenzéki politikusok számítása szerint nem teljesen kizárt egyes esetekben, hogy az évi egymillió euró felett keresők 75%-os adókulcsa, plusz a várható további adóteher (mint pl. az ingatlanja után fizetett adó) összességében éves szinten a 100%-ot is meghaladhatja.[52]

50 A beszédet teljes terjedelmében lásd: http://www.gouvernement.fr/premier-ministre/declaration-de-politique-generale-du-gouvernement-a-l-assemblee-nationale. Letöltés ideje: 2012. július 19.

51 A 255 oldalas dokumentum webes elérhetősége: http://www.ccomptes.fr/index.php/Nos-activites/Cour-des-comptes. Letöltés ideje: 2012. július 15.

52 Cécile Crouzel: „ISF sera encore plus alourdi que prévu". *Le Figaro.fr,* http://www.lefigaro.fr/impots/2012/07/18/05003-20120718ARTFIG00573-l-isf-sera-encore-plus-alourdi-que-prevu.php. Letöltés ideje: 2012. július 19.

Az Ayrault-kormány továbbá sorra meg kívánja valósítani a François Hollande kampányában szereplő programot. A miniszterelnöki bejelentés szerint a homoszexuálisok házasságának legalizálására 2013-ban kerülne sor; 2014-ig a külföldieknek az önkormányzati választásokon való részvételének lehetősége, illetve a mandátumok összeférhetetlenségére vonatkozó (szocialista körökben is alig-alig támogatott)[53] törvény megszavazása is megvalósulna. Ayrault kiemelt még néhányat a legismertebb kampányígéretek közül, mint az évi százötvenezer szociális lakás építése, a fiatalok munkahelyteremtésére vonatkozó paktum előkészítése, a hatvanezer köztisztviselői állás teremtése az oktatás és igazságszolgáltatás területén, a nukleáris energia arányának csökkentése (2025-ig a jelenlegi 75-ről 50%-ra), stb.

François Hollande, aki a nemzetközi konferenciák menetrendje miatt gyakorlatilag az első hónapban a külpolitikai ígéreteinek megvalósítását próbálta elérni, feltűnően távolról volt kénytelen figyelni a belpolitikai eseményeket. A „növekedés" doktrínájával a nemzetközi ringbe szálló új francia elnök stílusát és főleg az euróválság kezelésével kapcsolatos elképzeléseit illetően nemigen hasonlít elődjéhez, ami különösen a német–francia tengely működése vonatkozásában mutat esetenként látványos diszfunkciót, illetve átalakulást, amely folyamat még nem zárult le.

Az európai ügyek mellett leginkább a franciák afganisztáni részleges kivonulása kérdésében távolodott el a Sarkozy–Juppé-féle vonaltól, de a további fő külpolitikai dossziéknál – a gaulle-ista hagyományt szem előtt tartva – az új elnök nem tette a korábbi francia diplomáciai törekvéseket „zárójelbe".[54]

François Hollande valójában július 14-én tudta ismét megmutatni a francia állampolgárok előtt, hogy naprakész a hétköznapi életet érintő legfontosabb dossziék ügyében. Az elnök eddig is megpróbált mindenütt jelen lenni. Így többek között július 9–10-én Párizsban részt vett a nagy sajtónyilvánosság mellett, háromszáz résztvevővel – a munkavállalók, a munkáltatók és a szakszervezetek, valamint a kormány prominens képviselővel – megrendezett társadalmi egyeztető fórumon is. Ez a kétnapos tanácskozás olyan problémák konszenzusos megoldáskeresését tűzte ki célul, mint a munkahelyteremtés, a versenyképesség növelése, a nyugdíjrendszer reformja, stb. Az új elnök által létrehívott fórum azonban nemigen tudta a különböző álláspontokat közelíteni, bár általában a metódust mindegyik fél jó eszköznek titulálta.

François Hollande különböző programjairól egyébként – pl. az avignoni fesztiválon való megjelenéséről – híreket közöl a sajtó, de a Sarkozy-korszak első időszakához viszonyítva az új elnök mégis jobban háttérben marad, mint a miniszterelnök. Egyes esetekben személyesen is részt vesz a programja pontjairól szóló társadalmi és szakértői vita elindításában, amint tette azt például július 17-én az eutanázia kérdésében, de ez eleddig kevéssé volt jellemző.[55]

---

53 A jelenlegi nemzetgyűlési képviselők kétharmadának legalább egy további mandátuma van! Vö.: Patrick Roger: „Le PS n'en a pas fini avec le cumul des mandats". *Le Monde*, 2012. június 30. 6. o.

54 A jelen tanulmányban terjedelmi okokból a külpolitikai változások elemzésére nem térünk ki, de ennek a témának alaposabb szintézisére rövidesen sor fog kerülni.

55 Vö.: Agnès Leclair: „François Hollande relance le débat sur l'euthanasie". *Le Figaro.fr,* http://sante.lefigaro.fr/actualite/2012/07/17/18658-francois-hollande-relance-debat-sur-leuthanasie. Letöltés ideje: 2012. július 17.

François Hollande az utóbbi napokban veszített népszerűségéből, ami 2007-ben, Sarkozy első hónapjaiban még nem volt tapasztalható. De még ez a csökkenő bizalom (53%) is elegendő ahhoz, hogy ne ütközzön éles ellenállásba programpontjai megvalósítása során.[56]

Új Franciaország felé?

François Hollande egy valóban komoly gazdasági nehézségekkel és társadalmi feszültségekkel terhes ország vezetését vette át május 15-én.

Franciaország több mint 87%-os GDP-arányos államadóssággal rendelkezik, amelynek összege megközelíti az 1800 milliárd eurót. A munkanélküliségi ráta 10% körül mozog; csak az utóbbi öt évben 700 ezerrel nőtt az álláskeresők száma. Az államháztartási hiány 5,2%, a múlt évben 69 milliárd euró kereskedelmi deficit halmozódott fel, és a világkereskedelemben való részesedése is 6,2-ről 3,6%-ra csökkent az elmúlt húsz évben. A 65 millió lakosú országba évente 180 ezer illegális bevándorló érkezik, és e nyugat-európai állam vallási összetétele is rohamosan változik: ma már a lakosság közel 10%-a muzulmán.

Ezt a Franciaországot kívánja François Hollande megváltoztatni. A választási ígéreteiben megfogalmazottak sokszor feledtetik azt a nem könnyű gazdasági és társadalmi helyzetet, ami ma a francia realitás. A kampánynak vége, és lassan kezdenek kirajzolódni azok a lépések, amelyek eleddig nem tűntek tökéletesen világosnak. Így a nyugdíjkorhatárnak a 60. életévre történő visszaállítása csak keveseket fog érinteni, és még így is évről évre horribilis összegbe kerül majd. Az oktatásügyben öt év alatt megteremtendő hatvanezer új közszolgálati állás cél marad, de mellette a közszférában a Sarkozy-korszakot is megszégyenítő leépítés, átstrukturálás jöhet, illetve a juttatások befagyasztásának lehetősége kerül megfontolásra.[57] A tehetősebbek adóterheinek (sokszor irreális) növelése fokozni fogja a fiskális okokból menekülők számát, ami már a 2011-es év végi adatok szerint is legalább napi három főt érint. A nagyvállalatok terheinek növelése pontosan a versenyképességi problémák, a munkanélküliség növekedését generálhatják.

Ha egyes intézkedéseket – mint például az évi egymillió euró jövedelemmel rendelkezők 75%-os megadóztatását – még meg is szavaz az országgyűlés, sőt esetleg a szenátus is, az Alkotmányozó Tanács elgáncsolhatja, és ezzel a költségvetési egyensúlytervezet is jelentősen felborulhat. Az új francia gazdaságpolitikai lépéseket éles kritika kíséri,

56 Úgy tűnik, hogy egyelőre még a piacok is bizakodóak. Franciaország történelme során először negatív kamaton tudott kölcsönhöz jutni 2012. július 9-én. Lásd: Cécile Crouzel: „La France emprunte à un taux négatif une première fois". *Le Figaro.fr*, http://www.lefigaro.fr/conjoncture/2012/07/09/20002-20120709ARTFIG00474-la-france-emprunte-a-un-taux-negatif-une-premiere.php. Letöltés ideje: 2012. július 19.

57 2012. július 31-én megkapták a miniszterek a célszámokat az anyagi lehetőségeiket illetően. A legsúlyosabban érintett minisztériumok közé tartozik maga pénzügy-, illetve a honvédelmi minisztérium is. Ez utóbbi megközelítőleg 7000 munkatársától lesz kénytelen megválni. Vö.: Marie Visot: „Les ministères à l'heure de la rigueur". *Le Figaro.fr*, http://www.lefigaro.fr/conjoncture/2012/07/31/20002-20120731ARTFIG00609-les-ministeres-a-l-heure-de-la-rigueur.php. Letöltés ideje: 2012. augusztus 2.

és talán nem véletlen, hogy Christian Saint-Etienne, a miniszterelnök mellett működő független gazdasági elemző tanács vezetője – az V Köztársaság történetében eleddig példátlan módon – 2012. június 13-án lemondott.[58]

A minimálbér jelentéktelen, néhány euróval történő növelése vagy további, egy-egy szimbolikus döntés azonban csupán ideig-óráig tudja elfedni az igazságosság alapján induló döntéseknek a szegényebb csoportokra gyakorolt – több esetben prognosztizálható – negatív hatását. Így nem kizárt, hogy az elégedetlenség rövid időn belül sztrájkokba, tüntetésekbe csap át. A francia középosztálynak az ország felemelése céljából történő megsarcolása sem tartható fenn éveken át súlyos következmények nélkül. A túlórák megadóztatásának ismételt bevezetése is 9 millió munkavállalót érint, és nem elsősorban a gazdag társadalmi körökből.[59]

Az új Franciaország előtt nemigen látszik választási lehetőség a gazdasági kérdéseket illetően. Párizs kénytelen szigorú megszorításokat végrehajtani annak érdekében, hogy a költségvetést kézben tarthassa, és a kívánt egyensúly helyreálljon. François Hollande és az Ayrault-kormány tudatában van mindennek, de az indirektebb, konfliktuskerülő utat választják. Ma még megtehetik ezt, mert a Szocialista Párt belső széttagoltsága a győzelmi mámor miatt nemigen érzékelhető. Az őszi pártelnökválasztás azonban már hozhat meglepetést ezen a területen. A párton belüli küzdelmek miatt azonban François Hollande-nak az UMP novemberben esedékes tisztújító gyűlésig erőteljes belső ellenzéki szembenállással sem kell nagyon számolnia. Ráadásul 2014-ig választások sem háborgatják a francia közéletet. Az új francia elnöknek minden eszköz a kezében van, hogy Franciaország nehézségeit orvosolni tudja, ami nem csupán a saját, de Európa érdeke is.

A május 6-a óta eltelt két és fél hónap történései elsősorban a kampánnyal és a választási harccal teltek, de a lassan kirajzolódó új Franciaország nehezen tud kilépni ebből a logikából, ami némi aggodalomra ad okot. François Hollande-nak végérvényesen választania kell két út között, amelyek nem minden esetben összeegyeztethetők: vagy az ország súlyos gazdasági helyzetén javít, vagy a francia társadalom egyes csoportjai megnyerését szolgáló ígéreteit igyekszik mindenáron (akár ha csupán részlegesen is) betartani.

58 Ghislain de Montalembert: „Saint-Étienne démissionne du Conseil d'analyse économique". *Le Figaro.fr*, http://www.lefigaro.fr/politique/2012/06/13/01002-20120613ARTFIG00516-saint-etienne-demissionne-du-conseil-d-analyse-economique.php. Letöltés ideje: 2012. július 19.

59 A Sarkozy-elnökség alatt született szimbolikus törvény eltörlésére 2012. július 19-én került sor. Azóta lépésről lépésre a 2007–2012-es periódus további legmeghatározóbb intézkedései hatályon kívül helyezésének megszavazása is megtörtént.